

Yüzyıllık sanayileşme yolculuğumuz ve sağlık sanayimizin önemli kilometre taşları

Dr. Hakkı Gürsöz

1975 yılında Çorum'da doğdu. 2001 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinden, 2015 yılında Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü'nden mezun oldu. Hâlen Yıldırım Beyazıt Üniversitesinde Halk Sağlığı alanında doktora eğitime devam etmektedir. 2001-2004 yılları arasında Kırıkkale Merkez 4 No'lu Sağlık Ocağında görev yaptı. 2005-2010 yılları arasında Sağlık Bakanlığı Hıfzıssıhha Mektebi Müdürlüğünde, 2010-2012 yılları arasında da Sağlık Bakan Danışmanlığı görevlerinde bulundu. 2012 yılında Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu Başkan Yardımcılığı görevine atandı. 2016 yılından itibaren Kurum Başkanlığı görevini yürüttü. 2020 yılı Temmuz ayından sonra Sağlık Bakanlığı Özel Kalem Müdürlüğü emrinde görevine devam etti. OECD Sağlık Komitesi Üyeliği, DSÖ Avrupa Bölgesi Yürütme Kurulu Üyeliği gibi görevlerde bulundu. Dr. Gürsöz hâlen FarmaLojik isimli Sağlık, İlaç, Ar-Ge ve Danışmanlık Şirketinde ortak ve Yönetim Kurulu Başkanı olarak çalışmaktadır.

İnsanlık tarihi boyunca toplumları derinden etkileyen önemli hadiseler meydana gelmiştir. Bunların herbiri birer dönüm noktası olmuştur. Toplumsal hayatı etkileyen ilk ve en önemli dönüşüm avcı-toplayıcı toplumdan tarım toplumuna geçiştir. Tarım Devrimi olarak adlandırılan bu dönemle beraber yerleşik hayat başlamış ve insan hayatı, yaşam tarzları kalıcı bir biçimde değişime uğramıştır.

İnsanlık tarihinin gördüğü ikinci büyük değişim ve dönüşüm ise Sanayi Devrimidir. 18. yüzyılda İngiltere'de başlayan, sonrasında diğer Avrupa ülkelerine ve Amerika'ya yayılan Sanayi Devrimi üretim yapısını temelinden değiştirmiş, başta insanların yaşam düzeni ve ülkelerin siyasi yapıları olmak üzere, hemen hemen hayatın her alanında (ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal) etkili olmuştur. Birinci Sanayi Devrimi olarak adlandırılan bu dönemde makineleşme süreci başlamış, tarım ve feodal toplumdan sanayi ve kapitalist topluma, ardından sanayi ve hizmet toplumuna geçiş yaşanmıştır.

Önceki yüzyıllar ile karşılaştırıldığında 19. yüzyıl ve sonrasında tarihin en hızlı değişim, dönüşüm yılları olması Sanayi Devrimi ile mümkün olmuştur. Bu dönemi imalat, madencilik ve tarımdaki üretim süreçlerini otomatikleştiren makinelerin icat edildiği büyük bir mekanizasyon çağı olarak tanımlayabiliriz.

19. yüzyılın ikinci yarısında, Avrupa ve ABD'de İkinci Sanayi Devrimi ortaya çıkmıştır. Bu devrimi, seri üretimin yaygınlaştığı ve kimyasal enerjinin ve elektrik enerjisinin buharın yerini aldığı bir dönem olarak tanımlayabiliriz.

1960-1990 dönemleri itibarıyla teknolojinin de gelişmesi ile birlikte, Üçüncü Sanayi Devrimi ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönemde günümüzde de kullandığımız yazılımların geliştirilmesi süreci başlamıştır. Bu gelişmeler bilginin dijitalleşmesi sonucunu doğurmuştur. Üçüncü sanayi devriminin temel bileşenleri olarak interneti, bilgi işlem tekniklerini, dijital haberleşmeyi ve mikro elektroniği sayabiliriz.

Dördüncü Sanayi Devrimi (Endüstri 4.0) kavram olarak ilk kez 2011 senesinde Almanya'da gündeme gelmiştir. Bu dönemde bilim çağı ile birlikte imalat süreçlerine yeni bir bakış açısı kazandırılmıştır. Bu devrim ile siber sistemlerden gen teknolojilerine, nanoteknolojiden yenilenebilir enerjiye ve kuantum bilgi işleme kadar birçok alanda yenilikler yaşanmaya başlamıştır.

Günümüze baktığımızda bilişsel zekâya sahip akıllı makinelerin insan yetenekleriyle eşleşen görevleri yerine getirdiği bir çağın eşiğindeyiz. Bu gelişmeler bizi hızla Beşinci Sanayi Devrimi'ne doğru götürüyor. Yapay zekâ, kuantum hesaplama, biyomühendislik, artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik, robot bilimi, ileri malzemeler ve yeni nesil enerji gibi önemli teknoloji alanları, günümüzdeki teknolojik gelişmelerin odağında yer alıyor.

Bu kısa hatırlatmalardan sonra bu noktada kendimize sormamız gereken ve yazı başlığımızla da ilgisi olan bazı sualler var.

18. yüzyılda tüm dünyayı etkisi altına alan bu gelişmeler (Birinci Sanayi Devrimi) yaşanırken Osmanlı İmparatorluğu bu büyük dönüşümün sonuçlarını tahmin etmekte, dolayısıyla da bu dönüşüme ayak uydurmakta (gerek iç gerekse de dış bir takım etkenler nedeniyle) ne ölçüde başarılı oldu?

Birinci Sanayi Devrimi'nin üzerinden neredeyse bir asır geçmişken Avrupa kapitalizmi ile rekabet etme yollarını arayan Osmanlı Devleti ilk olarak 1866 yılında "Islah-ı Sanayi Encümeni"ni kurdu. Bu sayede esnafın aralarında birleşerek şirketler kurmalarını, ürünlerin kalitelerinin artırılmasını, belli standartlara uygun üretim yapılmasını, teknik öğrenimin geliştirilmesini sağlamaya çalıştı. Fakat mevcut sermaye birikiminin yatırımlara iyi kanale edilememesi, çoğu zaman Avrupa kapitalizminin yatırımlara engel olması nedeniyle sanayileşme çabalarında olumlu bir sonuç alınamadı.

Oradan günümüze gelirse, Beşinci Sanayi Devrimi'nin kıyısında olduğumuz

bu günlerde yeni çağın gelişmelerine ne ölçüde ayak uydurabiliyoruz? Bu sorgulamayı hem genel sanayileşme hem de sağlık sanayimiz alanında ülke olarak neler yaptığımızı (ve de yapamadığımızı) yakın tarihimizden başlayarak birlikte yapalım.

Millet olarak verdiğimiz kurtuluş mücadelesinin ardından Cumhuriyetimizin kurulmasıyla birlikte bağımsızlığımızın her alanda güçlendirilmesi için sanayi kalkınma planları hazırlanmıştır. Birinci Beş Yıllık Sanayileşme Planı (1934-1938) ülkemizin ilk planlama tecrübesidir. Bu yönüyle önemlidir. Bu plan ile birlikte ilk kez sanayileşmeye dönük planlı ve programlı adımlar atılmıştır. Planda üretimin artırılması ve istihdam sağlanması, özel sektörün yatırım yapıp kurması mümkün olmayan sanayi tesislerinin devlet tarafından kurulması ana amaçlar olarak zikredilmiştir. Üç beyaz denilen un, şeker ve pamuk ile üç siyah olarak değerlendirilen petrol, kömür ve demir üretimine büyük önem verilmiştir. Çimento, cam, kimya gibi alanlarda tesisler inşa edilmiştir.

Günümüze baktığımızda bilişsel zekâya sahip akıllı makinelerin insan yetenekleriyle eşleşen görevleri yerine getirdiği bir çağın eşiğine geldik. Bu gelişmeler bizi hızla "Beşinci Sanayi Devrimine" doğru götürüyor. Yapay zekâ, kuantum hesaplama, biyomühendislik, artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik, robotik, ileri malzemeler ve yeni nesil enerji gibi önemli teknoloji alanları, günümüzdeki teknolojik gelişmelerin odağında yer alıyor.

Kurulacak bu işletmelerde devlet ile özel sektörün ortak teşebbüste bulunacağı karma bir ekonomik model öngörülmüştür. Kurulacak tesislerin ham madde ihtiyacının yurt içinden karşılanabilmesi ve işletmelerin üretim kapasitelerinin iç tüketimi karşılayacak ölçekte olmasının üzerinde önemle durulmuştur.

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın büyük ölçüde başarılı olması ile beraber 1938-1943 yılları arasını kapsayacak ikinci sanayi planı da hazırlanmış ancak II. Dünya Savaşı'nın başlaması ile hayata geçirilememiştir. Ülkemiz açısından planlı kalkınma döneminin 1960 senesinde önce Devlet Planlama Teşkilatının kurulması, ardından da 1963 senesinde Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (1963-1968) yayımlanması ile başladığını söyleyebiliriz. Bu ilk plandan bugüne kadar 12 ayrı Kalkınma Planı hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur.

"Sağlık hizmetlerinde özel sektörün ve yerli ilaç sanayinin teşvikine ilişkin tedbirler", Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan başlayarak tüm Kalkınma Planlarında yer alan başlıklardan biri olmuştur.

Bu noktada bir de devletimizin ilk yazılı sağlık planı olan 1946 tarihli "Birinci On Yıllık Milli Sağlık Planı"ndan söz etmek de yerinde olacaktır. Bu plan her ne kadar kanunlaşmış yasal metin hâline getirilerek uygulanamamış olsa da, içerdiği düşüncelerden büyük kısmı ülkemizin sağlık yapılanmasını derinden etkilemiştir. Sağlık sanayimizi ilgilendiren kısmı itibarıyla da 1947 yılında Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı bünyesinde Biyolojik Kontrol Laboratuvarı kurulmuş ve bir aşı istasyonu hizmete açılmıştır. Bu yıldan itibaren deri içi yolu ile uygulanan BCG aşısı üretimine geçilmiştir. Boğmaca aşısı ise, ülkemizde ilk olarak 1948 yılında üretilmeye başlanmıştır.

Birinci On Yıllık Milli Sağlık Planı'nın devamı niteliğinde olan ve 8 Aralık 1954 tarihinde açıklanan "Milli Sağlık Programı ve Sağlık Bankası Hakkında Etütler" ülkemizin sağlık planlamasının ve organizasyonun temel yapı taşlarından olmuştur. Bu program kapsamına ilaç, serum ve aşı gibi tıbbi malzemelerin üretimini denetim altına almak, süt ve mama gibi çocuk besinlerini sağlayacak sanayi kuruluşlarını oluşturmak gibi hedefler konulmuştur.

Bundan sonraki döneme de kısaca bakacak olursak 1960 ile 1980 arasının en önemli gelişmesi 1961 yılında 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkındaki Kanunun çıkarılması olmuştur.

1980-2002 Yılları Arası Sağlık Politikaları'nın en önemli iki bileşeni ise 1987 yılında "Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu" çıkarılması ve 1990 yılında Sağlık Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yürütülen "Sağlık Sektörü Master Plan Etüt Çalışması" ile sağlık alanında reformlara başlanması olmuştur.

2003 yılı ve sonrasında ise Türkiye bugüne kadar hayata geçirilmiş en kapsamlı sağlık reform paketi olan "Sağlıkta Dönüşüm Programı" ile tanışmış ve bu dönem sağlıkta önemli değişikliklerin, gelişmelerin yaşandığı bir dönem olmuştur.

Bu kısa tarihçeye baktığımızda 1960 ile 2000 yılları arası süreçte istikrarlı ve sistematik bir biçimde sağlık sektörünün desteklendiğini, öncelikli bir sanayi kolu olarak görülüp geliştirilmeye çalışıldığını söylemek eldeki verilerle oldukça güçtür.

2003-2012 yılları arası ise (Sağlıkta Dönüşüm Programının ilk 10 yılı) daha ziyade sağlık sistemimizin, sağlık hizmet sunumunun, sağlık finansman yapısının yeniden yapılandırılmasına, sağlık hizmetlerine erişimin, hizmet kalitesinin ve verimliliğinin artırılmasına ve Sağlık Bakanlığı Teşkilat Kanunu'nun yenilenmesine dönük reform çabaları ile geçmiştir.

Sağlık sanayinin önemine uygun bir biçimde bu alanın devletimizin plan ve programlarında, temel politika belgelerinde güçlü bir biçimde yer bulmasının 2012 yılı itibarıyla başladığını söyleyebiliriz. Bu dönemde hükümetimiz tarafından ilk olarak 2012/3305 Sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar yayımlanmış ve "Sağlık Bakanlığından alınacak proje onayına istinaden gerçekleştirilecek asgari 20 milyon Türk lirası tutarındaki biyoteknolojik ilaç, onkoloji ilaçları ve kan ürünleri üretimine yönelik yatırımlar" öncelikli yatırım konuları arasında zikredilmiştir. Bir komisyon marifeti ile bu alandaki proje başvuruları değerlendirilmeye ve uygun bulunanlara teşvik belgeleri verilmeye başlanmıştır.

Bundan sonra sırasıyla Türkiye İlaç Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2015-2018), Türkiye Biyoteknoloji Stratejisi ve Eylem Planı (2015-2018), Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) ve On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) yayımlanarak sağlık sanayimizin gelişiminin desteklenmesine devletimizin himayesinde devam edilmiştir.

Bu noktada sağlık sektörüne atfedilen önem, öncelik ve ağırlık nedeni ile 10. Kalkınma Planına (2014-2018) ayrı bir yer açmak isterim. Bu planla beraber ülkemiz ilaç sanayisince üretilen ürünlerin yüksek teknolojiye geçiş süreçleri hızlanmış, daha katma değerli ürünler üretilmesi hedefi uygulamaya konulmuş, yeni yatırımlar, ihracat, teknoloji transferi ve istihdam gibi hususlar giderek artan oranda teşvik edilmeye başlanmıştır.

Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) Öncelikli Dönüşüm Programları arasında yer alan "Sağlık Endüstrilerinde Yapısal Dönüşüm Programı" altında yer alan "Sağlık Endüstrileri Yönlendirme Komitesi (SEYK) oluşturulacaktır" eylemi doğrultusunda, 2015/19 Başbakanlık Genelgesi gereğince SEYK kurulmuştur.

SEYK toplantılarında;

- Yerli Plazmadan Plazma Ürünleri Üretimi Projesi,
- Hepatit-A Aşı Yerleştirme Çalışması,
- Tıbbi Görüntüleme Cihazları (Manyetik Rezonans Görüntüleme, Bilgisayarlı Tomografi, Ultrasonografi, Hasta Başı Monitör ve Dijital Radyografi Cihazları) Yerleştirme Çalışması,
- Tıbbi Sarf Malzemeleri Yerleştirme Çalışması,
- Rekombinant DNA Teknolojisi ile Koagülasyon Faktörleri Üretim Projesi,
- İlaçta Yerelleşme Kapsamında İthalat İmali Geçiş Çalışması,
- İlaçta Yerelleşme Kapsamında Yatırım Projeleri,

SMA Tanı Kiti Üretim Projesi gibi pek çok konu gündeme alınmış ve değerlendirilip karara bağlanan hususlar gereği için ilgili birimlere iletilmiştir.

Değerlendirmeye alınan projelerin haricinde pek çok projenin de ön hazırlıkları, teknik çalışmaları yapılmış ve SEYK gündemine alınması planlanmıştır. Bunları da başlıklar hâlinde şu şekilde sıralayabiliriz:

- Ulusal ve Çok Uluslu Şirketlerin Yatırım Projeleri,
- Enteral-Parenteral Beslenme Ürünlerinin Yerleştirme Projesi,
- Yapay Zekâ ile Kan Yayma Testi Otomasyonunun Yerli Üretimi Projesi,
- Mamografi Uygulamalarında Yerli Yapay Zekâhamme Uygulamaları Projesi,
- Cerrahi El Aletleri ve Ortopedi Ürünleri Yerleştirme Projesi,
- Evde Bakım Cihazları Yerleştirme Projesi,
- Muayene Ekipmanları Yerleştirme Projesi,
- İlaç Ham Maddeleri, Yardımcı Maddeleri ve Ambalaj Malzemeleri Yerli Üretimi Projesi,
- Akrep Serumü Üretimi Projesi,
- Hepatit-A Dışındaki Çocukluk Çağı Aşı Takviminde Yer Alan Tüm Aşıların Yerleştirilmesi Çalışması,
- Biyokimyasal Analiz Test Kitleri Yerleştirme Çalışması,
- Tüberküloz Tanı Ürünlerinin Yerli Üretimi,
- Start-up'ların Desteklenmesine Yönelik Çalışmalar (kamu mentörlüğü sistemin kurulması),
- Kemoterapi İlaç Hazırlama Cihazlarının Yerleştirme Projesi,
- Diyaliz (Hemodiyaliz ve Periton Diyaliz) Cihaz ve Sarflarının Yerleştirme Projesi.

Bir dönem (2015-2020 arası) sağlık endüstrileri alanındaki yatırım, üretim, ihracatın artırılması, teknolojinin geliştirilmesi, kamu alımları, kamu destekleri, ticaret politikaları, sağlık teknolojisi politikaları gibi hususları aktif bir biçimde

çalışan, koordine eden SEYK, Pandemi ile birlikte geri planda kalmış, yerine de henüz daha aktif, işlerliği olan bir mekanizma ihdas edilmemiştir.

Bu dönemde eş zamanlı olarak Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumumuzun hususi çalışmaları ile 2018 yılında Uluslararası İlaç Denetim Birliği'ne (PIC-s), 2020 yılında Uluslararası Uyum Konseyi'ne (The International Council for Harmonisation of Technical Requirements for Pharmaceuticals for Human Use - ICH), 2023 yılında Dünya Sağlık Örgütü'nün ulusal ilaç otoriteleri listesine, 2024 yılında da TİTCK "Ulusal Kontrol Laboratuvarı" 40 ülkeden 70 laboratuvarın yer aldığı EDQM Avrupa Genel Resmi İlaç Kontrol Laboratuvarı Ağı'na (GEON) tam üye statüsüyle dâhil olunmuştur. Bu sayede ülkemizdeki ilaç düzenlemelerinin ve Türk ilaç Sanayinin uluslararası alanda tanınırlığı sağlanmıştır. Tüm bu gelişmelerin elbette ilaç ihracatımıza ve ilaç sanayimizin uluslararası iş birlikleri tesis etmesine olumlu yansımaları olmuştur.

2012 ile başlayan dönemde Yatırım Ofisimizin (o dönemki adı Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı) organizasyonları ile her yıl farklı bir bakanımızın heyet başkanlığında kamu, üniversite ve özel sektörümüz temsilcilerinden oluşan kalabalık heyetler ile ABD'de düzenlenen ve dünyanın en büyük biyoteknoloji etkinliği ve buluşması olan BIO Convention'lara katılım sağlamıştır. Bu da herkes için öğretici ve farkındalığımızı arttıran bir süreç olmuştur.

Kısaca ülkemizdeki aşı geliştirme çalışmalarına da değinmek isterim. Tarihî kayıtlardan tüm dünyada aşısı üretilen ilk hastalığın çiçek hastalığı, bu aşığı geliştirenin de 1796 yılında İngiliz doktor Edward Jenner olduğunu biliyoruz. Bundan yaklaşık 15 yıl sonra, 1811'de bir Osmanlı âlimi ve modern Türk tıbbının öncülerinden olan Şanizade Mehmed Atullah Efendi, Edward Jenner tarafından geliştirilen bu ilk modern aşı yöntemini kullanarak çiçek aşısını üretmeyi ve etkin şekilde uygulamayı başarmıştır. 1885 yılında Louis Pasteur tarafından Fransa'da geliştirilen kuduz aşısı 1887'nin Ocak ayında Osmanlı'ya getirilmiştir. 1892'de ilk Çiçek Aşısı Üretim Merkezi, 1893 yılında da Bakteriyoloji Enstitüsü (Bakteriyolojihâne-i Şâhâne) kurulmuştur. Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı sırasında zor koşullar altında dahi hayvan ve insan aşılarının

Herkesin sağlık ürünleri alanında kendi kendine yeter olmaya çalıştığı, Ar-Ge ve yerel üretim yetkinliği kazanmaya çalıştığı bir dönemde ülke olarak biz neler yapıyoruz, küresel rekabet endeksinde ne durumdayız, verimlilik düzeyimiz ne, güçlü ve zayıf yanlarımız neler, küresel rekabet stratejilerimiz neler olmalı, hangi alanlarda yerel üretime öncelik vermeliyiz, buna dair insan kaynağı, bilim ve teknoloji politikaları ne olmalı sorularını kendimize sormamız ve buna göre gerekli adımları atmamız gerekiyor.

üretimine devam edilmiştir. 1928'de Hıfzıssıhha Enstitüsü ile üretim merkeleştirilmiştir. 1931 yılından 1996 yılına kadar tetanos ve difteri aşısı üretilmeye devam etmiştir. Ülkemizde aşı üretimi 1996'da DBT ve kuduz aşısı, 1997'de BCG aşısı üretiminin kesilmesi ile sona ermiştir. 1811'de Şanizade Mehmed Atullah Efendi'nin çabaları ile başlayan aşı üretimi serüvenimiz ne yazık ki 1997'de noktalanmıştır.

COVID pandemisi ile birlikte yerli aşı üretimi konusunda tarihî bir adım atılmıştır. Bu dönemde farklı teknolojik altyapılar kullanılan 16 çalışma başlayıp devam etmiş, bunlar içerisinde Sağlık Bakanlığımız [Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı (TÜSEB)] ve Erciyes Üniversitesi iş birliği ile geliştirilen İnaktif COVID-19 Aşısı (Turkovac) 22 Aralık 2021 tarihinde Acil Kullanım Onayı (AKO), 11 Mayıs 2023 tarihinde de ruhsat almıştır.

Başta Sağlık Bakanlığımız ve Sanayi Bakanlığımız olmak üzere tüm kamu kurum ve kuruluşlarımıza, üniversite camiamıza, özel sektör kuruluşlarımıza ve ilgili tüm sivil toplum örgütlerine bir çağrıda bulunmak istiyorum. 2025 yılı ve sonrasında yeni sanayi devrimini kaçırmamak adına birlikte çalışmamız, iş birlikleri yapmamız, yeni adımlar atmamız ve birlikte başarmamız elzemdir. Bu bir millî mesele ve bir millî duruştur.

Ümit ederiz ki pandemi döneminde elde edilen bu aşı Ar-Ge tecrübesi ve birikimi Sağlık Bakanlığımız tarafından kurulması planlanan ve yapım aşamasında olan Hıfzıssıhha Türkiye Aşı ve Biyoteknolojik Ürün Araştırma ve Üretim Merkezi'ne aktarılır ve daha ileri seviyelere taşınır.

Son olarak tekrar başta sorduğumuz, “Beşinci Sanayi Devrimi'nin kıyısında olduğumuz bu günlerde yeni çağın gelişmelerine ne ölçüde ayak uydurabiliyoruz?” sorusuna tekrar dönelim ve bu değerlendirme ile yazımızı tamamlayalım.

Ülkelerin sağlık sistemlerinin ve sağlık teknolojilerinin değerlendirilip mukayese edildiği ve belli kriterlere göre seçilen 32 ülkeye yer verilen Dünya Sağlık İnovasyon Endeksinde (World Index of Healthcare Innovation - 2024) ülkemizin olmadığını görüyoruz.

Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) tarafından yayımlanan ve 133 ülkenin genel inovasyon performanslarının ölçüldüğü Küresel İnovasyon Endeksinde (The Global Innovation Index - 2024) ise ülkemiz 37. sırada yer alıyor.

Dünyanın en büyük 20 ekonomisi içerisinde yer alan ülkemizin sağlık teknolojileri ve inovasyon alanında da ilk 20'de hatta ilk 10'da yer alması temel ve vazgeçilmez hedefimiz olmalıdır. Küresel endekslerdeki durumumuzu, verimlilik düzeyimizi, güçlü ve zayıf yanlarımızı, küresel rekabet stratejilerimizi, hangi alanlarda Ar-Ge'ye ve yerel üretime öncelik vermemiz gerektiğini, buna dair insan kaynağımızı, bilim ve teknoloji politikalarımızı gözden geçirmemiz ve buna göre gerekli adımları atmamız gerekiyor.

Bu perspektiften bakınca bizim de ülke olarak öncelikli konularımız arasında sağlık endüstrilerinin desteklenmesinin ve güçlendirilmesinin olmasının hayati öneme haiz olduğu gözüküyor.

Bu maksatla Sanayi Bakanlığımız tarafında yürüten HIT-30 Yüksek Teknoloji Yatırım Programına, Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programına (kısa Hamle), Yatırım Taahhütlü Avans Kredisi (kısa YTA) Programına ve Sağlık Bakanlığımız tarafından (TÜSEB öncülüğünde) yürütülen Üreten Sağlık Modeli'ne dikkat kesilmekte fayda vardır.

Bu 4 programın ortak amaçlarını, ülkemizde katma değerli üretimin artırılması, devletimizce sağlanan destek ve teşviklerin orta-yüksek ve yüksek teknoloji seviyeli projelere yoğunlaştırılması, sağlık ürünlerinde dışa bağımlılığımızı azaltmak, geleceğin teknolojileri üzerinde Ar-Ge ve üretim yetkinliklerimizi geliştirmek, insan kaynağı kapasite ve yetkinliklerimizi geliştirmek ve dünyaya teknoloji ve ürün ihraç edebilmek olarak özetleyebiliriz. Şu an güncel ve faal durumda olan tüm bu programlar ümit ederiz ki sağlık sanayimizin uluslararası rekabet gücünü artıracak ve millî ekonomimizin yükselişini destekleyecektir.

Bir diğer önemli konu da 2021 yılında Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından açıklanan Ekonomi Reformu Eylem Planında "Rekabetçi, yenilikçi ve güçlü bir sağlık sanayisinin geliştirilmesi amacıyla Cumhurbaşkanlığına bağlı Sağlık Endüstrileri Başkanlığı kurulacaktır." eyleminin bir an evvel altının doldurulması gerekliliğidir. Bu amaca yönelik Kanun ve Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi Taslakları hazırlanmış ancak maalesef bugüne kadar kabul edilip yürürlüğe girmemiştir.

Ekonomi Reformları Eylem Planı çerçevesinde hazırlanan kanun taslağı ile Sağlık Endüstrilerini Destekleme Fonu kurulması ve Cumhurbaşkanlığı kararnamesi taslağı ile de Sağlık Endüstrileri İcra Komitesi ve Sağlık Endüstrileri Başkanlığı kurulması öngörülmüştür. Bu başkanlığın Cumhurbaşkanına bağlı, kamu tüzel kişiliğini haiz ve merkez teşkilatı, enstitüler ve hizmet birimlerinden oluşması planlanmıştır.

Kurulması planlanan bu başkanlığın;

- Ülkemizin ileri teknoloji ve inovasyon ihtiyacını karşılamak,
- Araştırma, geliştirme ve üretim altyapısını geliştirmek,
- Yeni ürünlerin üretimini ve var olanların geliştirilmesini sağlamak,
- Sağlık ekonomisi alanında çalışma yapmak,
- Yetenek ve fiziksel altyapı envanteri oluşturmak,
- İcra Komitesi tarafından karar alınan hususlara yönelik kamu ve özel sektör

iş birliğini teşvik etmek, üretim ve tedarik planlamaları yapmak,

- Sağlık vadilerinin kurulmasına öncülük yapmak, sağlık alanındaki girişimcileri ve araştırmacıları yönlendirmek, yerli sanayiye destek ve teşvikleri uygulamak,
- Yurt dışından yerli sanayiye teknoloji transferi yapılmasını sağlamak, sağlık hizmeti sunumunda ihtiyaç duyulan ve ileri teknoloji gerektiren tıbbi cihaz, ürün ve hizmetlerin üretimine, teknolojilerinin geliştirilmesine ve yurt dışından transferine yönelik yerli ve yabancı yatırım ve teknoloji imkânlarını araştırmak,
- Yeni teknolojilerin etki analizini yapmak,
- Biyolojik, biyoteknolojik ve yüksek teknoloji gerektiren ürünler, hasta odaklı tedavi yöntemleri, test materyali ile benzeri ürünlerle ilgili araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunmak, bu ürünleri temin etmek veya edilmesini sağlamak ve gerektiğinde üretirmek,
- İcra Komitesi tarafından önceliklendirilmiş ilaç, tıbbi cihaz, medikal malzeme, aşı ve diğer sağlık ürünlerinin geri ödeme usul ve esaslarının belirlenmesi ve fiyatlandırılmasını yapmak,
- İcra Komitesi tarafından önceliklendirilmiş ilaç, tıbbi cihaz, medikal malzeme, aşı ve diğer sağlık ürünlerinin satın alınması işlemlerini yürütmek gibi son derece kritik görevler üstlenmesi öngörülmüştür.

Temennimiz odur ki; tıpkı savunma sanayimiz örneğinde olduğu gibi ülkemiz sağlık endüstrisi de bu Başkanlığın kuruluşu ve süreçte yapacağı koordinasyon ve etkin liderlik ile olması gereken yere bir an evvel gelsin.

Yazının sonunda tüm paydaşlarımıza, tabii ki başta Sağlık Bakanlığımız ve Sanayi Bakanlığımız olmak üzere tüm kamu kurum ve kuruluşlarımıza, üniversite camiamıza, özel sektör kuruluşlarımıza ve ilgili tüm sivil toplum örgütlerine bir çağrıda bulunmak istiyorum. 2025 yılı ve sonrasında yeni sanayi devrimini kaçırmamak adına birlikte çalışmamız, iş birlikleri yapmamız, yeni adımlar atmamız ve birlikte başarmamız elzemdir. Bu bir millî mesele ve bir millî duruştur.

Kaynaklar

Güven, İ. (2016). *Uygarlık Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 422-431.

<https://freopp.org/world-index-of-healthcare-innovation/>.

<https://www.wipo.int/en/web/global-innovation-index>.

Kılıç, R. (2023). *Sanayi Devrimlerinin Serüveni: Endüstri 1.0'dan Endüstri 5.0'a. Takvim-i Vekayi Dergisi*, 277-291.

Şahin, R. (2019). *Sanayi devrimi osmanlı imparatorluğu'nda neden başlamadı? Business Economics and Management Research Journal*, 2(1), 1-16.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, "Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018", https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Onuncu_Kalkinma_Plani-2014-2018.pdf (Erişim Tarihi: 23.04.2025).

T.C. Sağlık Bakanlığı, "Sağlıkta Dönüşüm", <https://www.saglik.gov.tr/TR,11415/saglikta-donusum-programi.html> (Erişim Tarihi: 23.04.2025).

T.C. Sağlık Bakanlığı, <https://covid19asi.saglik.gov.tr/tr-77801/turkiyede-asinin-tarihcesi.html> (Erişim Tarihi: 25.04.2025).

T.C. Sağlık Bakanlığı, <https://www.saglik.gov.tr/TR-11492/tarihce.html> (Erişim Tarihi: 25.04.2025).